

Intelektuál a knihomol' na asýrskom tróne

Kráľ Aššurbanipal a jeho slávna knižnica Branislav Kovár

Roku 1845 sa pod vedením Angličana Austena Lyarda začali výskumy na pahorku Kújundžuk v severnej Mezopotámii, ktoré mali odkryť slávne mesto Ninive. Neskôr vo výskumoch pokračovali ďalší bádatelia (Hormuzd Rassam, Henry C. Rawlison). Pri odkrývaní tohto starovekého sídla objavili na mieste, kde sa predpokladal kráľovský palác, obrovské množstvo hlinených tabuliek s klinovým písmom. Tak sa našla známa staroveká knižnica, ktorá obsahovala okolo 25-tisíc klinopisných textov vrátane mýtov a eposov (okrem iných *Epos o Gilgamešovi*). Komu patrila táto imponujúca zbierka, ktorá by počtom i kvalitou prekonala mnohé knižnice aj dnes? Výskumy ukázali, že bola majetkom asýrskeho kráľa Aššurbanipala (biblický Sardanapal, 668 – 626 pred Kristom).

Aššurbanipal (prvý sprava) na bojovom voze

Na začiatku 1. tisícročia pred Kristom nastal v Mezopotámii rozkvet Asýrskej ríše (v historiografii sa pre toto obdobie a tento štátny útvar používa výraz Novoasýrska ríša, 1000 – 609 pred Kristom). Asýrčania sa po dlhých bojoch s okolitými národmi zdokonalili vo vojenskej stratégii a taktike natoľko, že na začiatku 9. storočia svojou rozpínavosťou výrazne zasiahli do dejín celej Mezopotámie.

Spravovanie ríše

Najväčšiu zásluhu na pozdvihnutí asýrskeho vojenstva mal panovník Tiglatpile-

sar III. (745 – 727). Jadrom jeho vojska boli kráľovské oddiely. Bola to pravidelná armáda, priamo platená panovníkom. Okrem žoldnierov boli vo vojsku povinní odvodení z obyvateľstva ríše. Väčšinu vojska tvorila ťažká a ľahká pechota, ale najznámejšou časťou bola asýrska jazda a dvojkolesové bojové vozy s pripevnenými nožmi na kolesách. Ich posádku tvoril pohonič a jeden, niekedy dvaja ďalší muži, ktorí vrhali na nepriateľa oštep alebo naňho strieľali z luku.

Na dobytých územiach nechávali Asýrčania stále posádky, ktoré zaručovali dostatočný prílev surovín a pracovných síl pre centrum ríše. Medzi asýrske taktiky ovládnutia rozsiahlych oblastí a množstva etnických skupín patrilo aj presídľovanie zajatcov – malé skupiny ľudí boli premiestňované po rozsiahlom území ríše. Tak sa mohlo stať, že na jednotlivých sídliskách sa objavujú nálezy rôznych etníc.

Asýrska ekonomika sa zakladala na poľnohospodárstve. Vlastníkom pôdy bol panovník a chrámy. Kráľovským úradníkom sa pridelovala pôda na obživu s podmienkou, že s ňou nemôžu slobodne nakladať. Vo výnimočných prípadoch bola pôda darovaná úradníkom. Na kráľovských majetkoch pracovali zajatci a deportovaní obyvatelia.

Asýrsky kráľ bol neobmedzeným vládcom krajiny. Bol najvyšším predstaviteľom armády, súdnicstva a kultu, pričom jeho moc pochádzala priamo od bohov. Roku 704 sa k moci v Asýrii dostal Aššurbanipalov starý

otec Sinacherib (704 – 689/681). Zorganizoval mnoho vojenských ťažení, postaral sa o ekonomický rozmach Asýrie a premiestnil hlavné mesto z Dúr Šarrukínu (dnešný Chorsábád) do Ninive. Najstaršia zmienka o tomto sídle, ležiacom pri dnešnom Mosule, pochádza už z 19. storočia, čiže bolo obývané dávno predtým, než ho Sinacherib vyzdvihol na kráľovské mesto. Ninive malo pravouhlý pôdorys a bolo obohrané až 12-kilometrovou hradbou.

Sinacheribovo meno sa spája aj s definitívnym podrobením mestského štátu Babylon, ktorý dobyl hneď dvakrát (v rokoch 703 a 690). Po opätovnej vzbure Babylončanov, počas ktorej zahynul aj Sinacheribov syn, dal asýrsky vládca zrovnať toto pyšné sídlo so zemou a ruiny posypať soľou, aby sa zabránilo úrodnosti zeme. Dokonca nariadil odkloniť tok rieky Eufrat tak, aby zaplavila časť mesta.

Po Sinacheribovej smrti prepukli v krajine boje o nástupníctvo, ktoré vyniesli na kráľovský trón najmladšieho Sinacheribovho syna Asarhaddon (680 – 669). Do voľby výrazne zasiahla posledná Sinacheribova manželka Naki' a-Zakútu (Nakíja-Zakútu), ktorá neskôr podporila aj nástupníctvo Asarhaddonovho syna Aššurbanipala na trón.

Na trón vďaka veštbe?

Počas svojej vlády sa Asarhaddon až priveľmi spoliehal na rady veštcov a astrológov. Aj keď v tomto období boli podobné praktiky bežné, jeho poverčivosť bola skutočne príslná. Asarhaddon obnovil Babylon, ktorý jeho otec tak tvrdo potrestal, hoci negatívny vzťah asýrskych panovníkov k mestu sa nezmenil. Roku 671 sa mu dokonca podarilo ovládnuť časť Egypta. Zomrel počas prípravy ďalšej výpravy do krajiny pyramíd roku 669. Vlády v ríši sa mal ujať jeho najmladší syn Aššurbanipal (668 – 627/626), zatiaľ čo starší syn Šamaš-šum-ukín bol vymenovaný „iba“ za kráľa Babylonu. Asýrski vládcovia určovali svojho nástupcu ešte za života a nemusel to byť prvorodený syn. Pri poverčivosti Aššurbanipalovho otca môžeme uvažovať, že do určenia Aššurbanipala za kráľa zasiahla aj nejaká dobrá veštba.

Aššurbanipal sa hneď po nástupe na trón vydal na výpravu do Egypta, ktorý ešte nebol celkom podrobený. Asýrčanom sa ho roku 667 podarilo podmaniť,